

Емі Фостер (скорочено)

Джозеф Конрад

Джозеф Конрад

Емі Фостер

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

Кеннеді – сільський лікар, який живе у Колбруці, що на берегах Східної бухти. У долині, що тягнеться від Брензета і Колбрука аж до Дарнфорда, Кеннеді і практикує. Він починав корабельним хірургом на флоті. Завдяки природничим дослідом став знаним серед наукового товариства. Але зараз він перейшов до практики сільського лікаря – за власним вибором.

Вже багатенько років тому, невдовзі як я вернувся з-за кордону, Кеннеді запросив мене погостювати до себе. Я погодився і часто їздив з ним на об'їзди. Бувало, що пополудні ми долали на конях миль по тридцять чи біля того. Кеннеді мав густий, щирий сміх, талант розв'язувати людям язика і невичерпне терпіння, щоб вислуховувати їхні оповіді.

Якось, коли ми, виїхавши з великого села, проминали клусом затінений відрізок шляху, я помітив низький чорний дім. Якась жінка на осонні розвішувала мокру ковдру на мотузці, натягнутій між двома старими апельсиновими деревами. І доктор Кеннеді гукнув через живопліт: "Як там твоя дитина, Емі?" Жінка мала тупе обличчя з гладенькими щоками, червоний, однак не природній рум'янець, присадкувату фігуру, тонке, тьмяне каштанове волосся, зібране у тугий вузол на потилиці. Вона виглядала дуже молодою. Через задишку голос її звучав тихо та сором'язливо. "З ним усе гаразд, дякую", — відповіла Емі.

Ми покотилися далі. Кеннеді сказав, що чоловік Емі був його пацієнтом, а сама Емі дуже інертна, і ця риса мала б убезпечити її від усіх можливих несподіванок, що їх спричиняє наявність фантазії, але в неї стало фантазії закохатися. Вона найстарша у великій родині. У 15 років її віддали на службу у ферму Нью-Бернз. Кеннеді консультував місіс Сміт, дружину орендаря, і там уперше й побачив дівчину. Місіс Сміт, елегантна особа, наказувала їй кожного пообіддя вдягати чорну сукню. Єдиною особливістю, яку Кеннеді розгледів тоді у Емі, було легке затинання у вимові, якесь ніби заїкання, що минало з першим же словом. Вона мала лагідне серце, ніхто ніколи не чув од неї жодного поганого слова на адресу людської істоти, і до кожного живого створіння вона ставилась ласкаво. Емі прив'язалась до місіс Сміт, до містера Сміта, до їхніх собак, котів, канарейок. Брак принадності служив Емі чудовою рекомендацією з огляду на Смітову загальновідому фривольність. Її короткозорі очі наповнювалися

сльзьми жалю до безталанної миші, яка піймалася у пастку, а якось кілька хлопців бачили, як вона повзала на колінах у росяній траві, рятуючи жабу зі скрути.

Емі народилася у селі і ніколи не виїжджала з нього далі Колбрука чи, можливо, Дарнфорду. Чотири роки прожила зі Смітами на їхній віддаленій фермі Нью-Бернз. Емі задовольнялася незмінними полями, улоговинами та узвишшями, деревами та живоплотами, обличчями чотирьох незмінних робітників на фермі. Вона ніколи не виявляла якогось прагнення до бесіди і, певно, навіть не вміла посміхатися. Іноді, коли випадало погоже недільне пообіддя, вона вбирала свою найкращу сукню, пару грубих черевиків, широчезний сірий капелюх, прикрашений чорним пером, і, прихопивши сміховинно тоненьку парасольку та подолавши два перелази, проходила три поля та ще двісті ярдів дороги – ніколи далі. Там стояла хата Фостерів. Вона помагала матері заварити чаю молодшим дітям, перемити посуд, потім цілувала малих і поверталася на ферму. А потім вона закохалася. Закохалася потай, невідступно – мабуть, безпорадно. То була одержимість.

Емі закохалася у чоловіка, якому вдалося врятуватися з затонулого корабля у бухті. Це був злидений емігрант з центральної Європи, який прямував до Америки і якого буря викинула тут на берег. Для нього, який нічого не знав про географію, Англія була незвіданим краєм. Коли він вибрався з моря, то скотився у рів, де знову ж таки лишень чудом не втопився. А проте, ніби тварина, піймана у западню, він інстинктивно опирався смерті і цей сліпий опір штовхнув його у поля. Про всі свої пригоди він згодом розповів лікарю Кеннеді своєю ламаною англійською, кумедно схожою на лепет дитини.

Він не відав імені свого корабля. Навіть не знав, що кораблям дають імена. І коли одного дня він з вершини Талфорд-Гілл окинув поглядом море, що розляглося долі, очі його розгублено забігали, вражені несподіваним видовищем, немовби він ніколи не бачив нічого подібного. І, вірогідно, дійсно не бачив. Бо його разом з багатьма іншими заштовхали на борт емігрантського судна, пришвартованого у гирлі Ельби. Він лежав у якомусь ящику, тримаючи при собі клунок та ціпок, у тому ж вбранні, в якому покинув рідну домівку багато днів тому. Він загубив свого єдиного товариша, його здолала жахлива нудота, така, що він навіть занедбав молитви.

Перед цим він довго-довго подорожував залізницею. Одного разу йому наказано вийти з вагону, він переночував на лавці у будинку з цегли, підклавши під голову клунок; а якось він багато годин прокуняв на мощеній кам'яними плитами підлозі, підібравши коліна і поклавши свій клунок між ногами. Паротяги прибували з одного кінця, а з іншого їхали геть. То був Берлін. Ще одну ніч він провів закритим у будівлі, схожій на гарну стайню з підлогою, встеленою соломкою, вартуючи свій клунок від чоловіків, жоден з яких не розумів ані слова з його вуст. Уранці їх усіх відвели на кам'яні береги надзвичайно широкої, брудної ріки, що текла замість пагорбів між будинків, які здавалися незмірно величезними. Там була парова машина, що могла пересуватись по воді, а вони набилися тісно на неї.

Вони гадали, що їх уже везуть прямо до Америки, аж раптом парова машина

вдарилася у бік чогось, що здавалося будинком на воді. То було судно, на якому вони мали проплисти увесь шлях до Америки. Трап гойдався вгору-вниз, і він зійшов ним на чотирьох, смертельно боячись впасти у воду. Він розказував, що тоді ж раз і назавжди втратив зв'язок з одним з тих трьох чоловіків, які попереднього літа обійшли всі містечка у передгір'ях його батьківщини. Вони прибували у ринковий день на селянській бричці і винаймали в жидів приміщення у шинку чи якомусь іншому будинку. Їх було троє і один, з довгою бородою, виглядав авторитетно; шії їх огортали комірці червоного сукна, а рукави облямовувала золота стрічка, ніби у державних чиновників. Вони гордо сиділи за довгим столом; а в сусідній кімнаті, щоб прості смертні не мали змоги підслуховувати, тримали хитромудру телеграфну машину, за посередництвом якої могли зв'язатися з Імператором Америки. Батьки трималися при дверях, але юнаки з гір напірали на стіл сиплючи запитаннями, бо в Америці можна було дістати цілорічну роботу за три долари в день і не треба відбувати військову повинність.

Його самого прийняли з великими труднощами і авторитетний чоловік в уніформі мусив кілька разів виходити з кімнати, щоб телеграфувати у його справі. Зрештою Американський Кайзер найняв його за три долари у день, бо був він молодий та сильний. Окрім того, брали тільки тих, хто мав гроші. Були такі, що продавали свою домівку і землю, бо дорога до Америки вартувала великих грошей. Хлопець обіцяв надсилати своїй сім'ї гроші з Америки поштою двічі на рік. Його батько продав жидушкарю стару корову, пару рябих гірських поні і розчищену ділянку доброго пасовиська, аби заплатити за дорогу.

Про ці всі пригоди Кеннеді дізнавався від хлопця уривками за два чи три роки, на протязі яких вони часто дружньо балакали. Хлопець оповідав історію своїх пригод, щедрий на блиск білосніжних зубів і жваві погляди чорних очей, спочатку якимось стривоженим лепетом, а потім, коли вже опанував мову, плавно, але завжди з отою співучою, легкою і одночасно тремтливою інтонацією.

Після того, як він опинився на берегах Англії, ховався у свинарнику Хаммондів при дорозі до Нортону. Мабуть, якийсь шал допоміг йому зійти на круту Нортон-Гілл. Це його, без сумніву, побачив рано-вранці наступного дня бrenzетський візник у придорожній траві, де він лежав непритомний; візник спустився було поглянути ближче, але відступив, наляканий повною непорушністю та чимось химерним у вигляді цього волоцюги, який так спокійно спав під зливою. Вже згодом, коли розвіднілось, кілька дітей прибігли до школи такими переляканими, що вчителька вийшла та обурено окрикнула "жахливого вигляду" чоловіка на дорозі. Той, похнюпивши голову, позадкував на кілька кроків, а потім зірвався з місця й утік. Фірман містера Бредлі, який на візку доставляв молоко, не приховував, що вперіщив батогом якогось ніби патлатого цигана, і той розтягнувся у багні. А ще троє хлопців зізналися згодом, що кидали камінням у потішного волоцюгу, який шкутильгав вузьенькою глибокою стежкою біля вапнярні, мокрий як хлющ, брудний, та, як їм здалося, зовсім п'яний. Про це ще довго гомоніли у трьох селах. Місіс Фін була з дитиною у візочку і вдарила

приблуду парасолькою по голові й навіть не озираючись помчала з візочком аж до першого будинку у селі. Хлопець мчав полем; бачили, як він упав, схопився на ноги та знову побіг, заточуючись і розмахуючи руками над головою, у напрямку ферми Нью-Бернз. З того моменту він потрапив прямо у тенета своєї похмурої та щемкої долі. Далі усе цілком певне: переляк місіс Сміт; флегматична переконаність Емі Фостер, що "той чоловік не бажає зла"; лють Сміта. Він пішов до хлопця, який сидів посеред купи соломи і гойдався туди-сюди. Волоцюга, не промовивши ні слова, звівся на рівні перед Смітом і чорними від бруду руками розділив довге сплутане волосся, що звисало перед його лицем і глянув блискучими, зацькованими, чорно-білими очима. Сміт відступив назад і не на один крок. А потім раптовий вибух квапливої, безглуздої мови переконав його, що він має справу з навіженим, який звідкись утік.

Сміт (не підозрюючи, що до нього звертаються як до "ласкавого пана" і благають надати їжу та притулок заради Бога) раптовим стусаном заштовхнув tilbуду до дровітні та негайно накинув засув. Місіс Сміт верещала з другого поверху, де зачинилася у спальні; але Емі Фостер жалісно хлипала при вході на кухню, заламуючи руки та бурмочучи "Не треба! не треба!".

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

Виявилось, що tilbуда був горянином зі східних схилів Карпат, а судно, яке затонуло у ніч перед тим у Східній бухті, було приписаним до Гамбургу сумнозвісним емігрантським кораблем на ім'я "Герцогиня Софія-Доротея". Кілька місяців потому у газетах була стаття про шахрайську "Агенцію Еміграції", що вела пропаганду серед слов'янського селянства у найвіддаленішій провінції Австрії. Ці мерзотники мали на меті заволодіти наділами бідного, неосвіченого люду, і діяли у змові з місцевими лихварями. Своїх жертв вони експортували переважно через Гамбург. Інше судно, шукаючи притулку у бухті страшної, вітряної ночі, протаранило німецький корабель посередині, а потім відпливло геть. Через вітер навіть найсильніші крики людей не досягали берега. То була смерть без жодної метушні. Гамбурзький корабель одразу наповнився водою і, тонучи, перекинувся. Згодом на береги винесло тіла людей. Можливо, хлопець прибився до берега на звичайному курнику, який був на кораблі, і який рибалки знайшли потім на березі.

Коли він сидів у дровітні, Емі Фостер не могла skleпити очей і вранці, поки Сміти ще спали, вислизнула на задній двір. Приодчинивши двері у дровітню, вона зазирнула досередини і простягла йому пів буханки білого хліба. На це він повільно підвівся зі сміття, заціпенілий, голодний, тремтячий, жалюгідний і повний невіри. "Можеш з'їсти?", — запитала Емі. Він, мабуть, прийняв її за "милостиву пані". Люто накинувся на хліб і сльози падали на скоринку. Раптом він впустив їжу, схопив її зап'ясток і закарбував на руці поцілунок. Емі не злякалася. Попри жалюгідний стан в'язня, вона спостерегла, що він вродливий. Емі замкнула двері і неспішно повернулася до кухні.

Того ж ранку прибув старий містер Свеффер (найближчий Смітів сусіда), щоб

допомогти порадою, а в результаті забрав приبلуду з собою. Свеффер привіз Кеннеді, і лікар оглянув того хлопця. Він лежав горілиць на солом'яному матраці. Він майже нічого не говорив; швидке дихання, неспокійні чорні очі нагадували про дику пташку, пійману в силце.

Свеффер тримав приبلуду при домі. Приبلуда став працювати у Свеффера. Хлопець і досі носив традиційні для його народу штани з коричневого сукна (у яких його винесло на берег), що прилягали до ніг майже як трико; був оперезаний широким шкіряним ременем, поцяткованим мідними кружальцями; і досі ще не насмілювався показуватись у селі. Отримавши їжу при чорному вході, він ніс її до свого флігеля, і, самотньо сидячи на матраці, хрестився, перш ніж взятися до їжі. Часто він вголос читав Отче наш перед сном. Побачивши Свеффера, він поштиво кланявся в пояс і залишався стояти виструнченим поки старий, приклавши пальця до вуст, мовчки його оглядав. Так само він кланявся і міс Свеффер, яка ошадливо вела батькове хазяйство.

Вигнанець не міг ні з ким перемовитись і навіть не сподівався когось зрозуміти. Це було так, ніби люди навкруги належали до іншого світу – світу мертвих, казав він кілька років потому. Дивно, як це він не збожеволів. Нещасний не знав, де він. Чи це Америка, гадав він собі? Усе тут було чужим. Вночі, коли безсоння мучило його, він усе думав про дівчину, яка дала йому перший спожитий ним тут, у чужій стороні, кусень хліба. Її лице він запам'ятав єдиним зрозумілим серед інших, замкнутих, таємничих і німих.

Приبلуда виконував загадану роботу з тямущістю, яка дивувала старого Свеффера. Хлопець швидко почав вловлювати окремі слова; а потім одного весняного ранку він несподівано врятував від завчасної смерті Свефферову онуку. Молодша заміжня дочка старого двічі на рік приїжджала в гості з дитиною. Дівчинка у білому фартушку, якій на той час сповнилось не більше трьох років, вибігла без нагляду з дому і впала сторч головою до ставу, де зазвичай мили коней. Прибулець був тим часом при плузі разом з погоничем і орав поле. Він мав гарний зір і побачив, як впала дитина. Він покинув коней на розвороті та поскакав геть, долаючи зрану землю довгими стрибками, і згодом, несподівано з'явившись перед матір'ю, тицьнув їй у руки дитину та розгонистим кроком відійшов.

Старий Свеффер неквапно вийшов у поле пильно оглянув чужинця і не сказавши ані слова повернувся у дім. Але з того часу їжу йому залишали на кухонному столі; і з того дня Свеффер почав виплачувати йому стале утримання.

Хлопець коротко підстриг волосся, став з'являтися у селі і на дорозі. Діти перестали галакати йому вслід. Він усвідомив соціальне розшарування, але все одно довго дивувався жалюгідності убогства церков посеред такого процвітання. Так само він не розумів, чому церкви цілий тиждень стоять замкнені. Там ж немає чого красти. Чи це для того, щоб люди не молилися забагато? Він зняв з себе шворку з парою мідних медалей розміром у шестипенсовик, тонкий металевий хрестик і якийсь квадратної форми скапулярій, який носив на шиї. Ці предмети він повісив на стіні при своєму ліжку і кожного вечора все одно чути було, як він незнаною мовою промовляє Отче наш. Зрештою, люди звикли бачити вигнанця. Але до нього самого так і не звикли.

Його спішна, летка хода; його смаглявість; капелюх, зсунутий на ліве вухо; його звичай, коли вечір видавався теплим, носити куртку на одному плечі; його манера перестрибувати по кілька сходинок, не хизуючись спритністю, а просто від звички так пересуватися – усі ті особливості були причинами зневаги та образи, що відчували до нього мешканці селища. Вони б не лежали з годину після вечері, розпластавшись горілиць на траві і роздивляючись небо. І не блукали б полями, горланячи журливі пісні.

Він був зовсім іншим: невинний серцем і повен нікому не потрібної доброї волі. Його швидка, гарячкувата мова усіх вражала наповал. Невгамовний, прозвали його. Одного вечора, у залі корчми він усіх роздратував, завівши любовну пісню своєї батьківщини. Іншим разом він спробував показати їм танці. Він вистрибував між дерев'яних столиків, пристукував каблуками, присідав на одній нозі, видавав дикі, торжествуючі вигуки. Але коли чужинець зненацька вистрибнув на стіл і продовжив танцювати між склянок, його викинули і підбили око.

Вигнанець був міцний духом і тілом. Тільки спогади про море лякали його, він більше не хотів їхати до Америки. Кеннеді часто пояснював йому, що на Землі немає місць, де щире золоте лежить під ногами. А як тоді, питав він, повернутися додому з порожніми руками, якщо заради поїздки довелося продати корову, два поні і ділянку землі? Очі його наповнювались слізьми, і він кидався лицем у траву. Але він знайшов свій кусень щирого золота. То було серце Емі Фостер.

Звали його Янко; він пояснив, що це відповідник нашого "маленький Джон"; та позаяк він також часто повторював, що є горянином, то слово це й стало йому за прізвище. У парафіяльній книзі реєстрації шлюбів він лишив свій єдиний слід. Ось воно, там – Янко Гураль, написане рукою парафіяльного священника. Косий хрестик, залишений вигнанцем – усе, що залишилось, аби увіковічнити спогад про його ім'я.

Залицання чужинця зайняли деякий час. Почалося тим, що він купив для Емі Фостер зелену сатинову ленту у Дарнфордї. Так це робилося на його батьківщині. Навряд дівчина знала, що з нею робити. Усе літнє жіноцтво селища не хотіло, щоб він женився з Емі. Сміт, перестрівши його біля ферми, пообіцяв проломити голову, якщо ще раз тут побачить. Але чужинець так войовниче підкрутив маленького чорного вуса і так люто вирячив темні очі на Сміта, що погроза так і залишилась порожньою. Місіс Сміт обізвала Емі безсоромною шльондрою. Емі нічого не відповіла. Янко був дуже вродливим і щонайприємнішим у поводженні; вид його мав у собі щось первісне, ніби у лісової істоти. Мати невітно ахала над Емі, варто було тій навідати її у вихідний. Батько ходив похмурий, але вдавав, ніби нічого не знає.

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

Фостери не хотіли втрачати доччин заробіток: Емі зазвичай усі гроші віддавала матері. Фостер боявся, щоб Янко не забрав дочку кудись з собою. У селищі усі обговорювали цю справу, а закохані "прогулювалися" разом не зважаючи на опір. А

потім сталося щось несподіване. Глуха міс Свеффер дозволила Янкові одружитися, сказавши, що жодна інша дівчина за нього точно не піде. Старий Свеффер подарував Янкові коттедж (той, біля якого стояла вранці Емі і вішала ковдру) і десь акр землі "як винагороду за порятунок моєї любшої онуки Берти Вілкокс". Після такого, звісно, жодна сила на землі не могла завадити їм одружитись.

Захоплення Емі не миналося. Бачили, як увечері вона йде до нього на побачення. Незмигтно і зачаровано виглядала вона на дорогу, чекаючи, коли він з'явиться, йдучи звільна, погойдуючи стегнами і мугикаючи одну з любовних пісень своєї батьківщини. Коли у них народився хлопчик, вигнанець знову спробував співати і танцювати у корчмі, і знову його витурили. Люди висловлювали співчуття дівчині, яка вийшла за цього чортика з табакерки. Та йому було байдуже. Тепер була людина, хвалився він Кеннеді, якій він може співати і говорити мовою свого краю, а згодом і показати, як там танцюють.

Але сіть долі міцніше стягнулася круг нього. Казали, що Емі Фостер почала розуміти, за якого чоловіка вийшла. Він дивився на море байдужим, невидячим поглядом. Одного дня дружина вихопила немовля з його рук, коли він наспівував йому пісеньку з тих, які матері у його горах співають дітям. Мабуть, Емі здалося, що спів зашкодить дитині. Жінки дивні. А ще вона протестувала, коли він вголос молився увечері. А Янко прагнув, щоб його хлопчик швидше виріс, аби він мав з ким порозмовляти мовою, що для нашого вуха звучала так хвилююче, так поривчасто і так дивно.

Якось Янко захворів. У нього було негаразд з легенями. До того ж, він тужив за домом; а стан депресії міг зробити його уразливим. Напіводягнений, лежав він долі. Його сильно лихоманило, він щось мурмотів сам до себе. Емі сиділа на стільці та не зводила з нього карих, каламутних очей. Кеннеді просив її покласти чоловіка вгорі. "Я не можу сидіти при ньому нагорі, сер", — говорила вона. Вона не хотіла давати йому дитину. Кеннеді з притиском повторив їй, що хворому необхідний кращий догляд, а тоді мусив піти.

Уночі гарячка хворого посилилась. Він кидався, стогнав і раз у раз бурмотів скарги. А вона сиділа за столом якнайдалі від тапчану, спостерігаючи кожен рух та кожен звук і жах. Вона підсунула плетену колицку ближче до себе. Нічого не залишилось у ній, тільки материнський інстинкт і страх. Раптом прийшовши до тями, він попросив води. Вона не поворухнулася. Не зрозуміла його, хоча він гадав, що говорить англійською. Він чекав, дивлячись на неї, згоряючи у лихоманці, здивований її мовчанкою та непорушністю, а тоді нетерпляче скрикнув: "Води! Дай ми води!" Вона скочила на ноги, схопила дитину і так завмерла. Він заговорив до неї, але його пристрасні умовляння тільки збільшили її переляк перед цією чужою людиною. На нього найшла лють. Він сів і жахливо крикнув якесь слово. А тоді підвівся, ніби зовсім і не був хворий. І коли він у гарячковому розгубленні, обурений та спантеличений, спробував дістатися до неї, обходячи стіл, вона просто розчахнула двері і вибігла з дитиною на руках.

Наступного дня Кеннеді знайшов його долілиць на грязюці, одразу за калиткою.

Двері стояли відчинені. Емі не було. "Пішла! — виразно мовив Янко. — А я тільки води просив — тільки трохи води..." Він геть забруднився. Кеннеді накрив його і стояв у мовчазному очікуванні, раз по раз вловлюючи слова між болісними віддихами. Він розмовляв вже не рідною мовою. Гарячка покинула його, а з нею покинула його й іскра життя. Він знову нагадав дику тварину, пійману у сіть; пташку, що потрапила у сильце. Вона покинула його хворого, безпомічного, спраглого. "Чому?", — скрикнув він пронизливо та обурено, ніби людина, що волає до непогрішного Творця. Коли Кеннеді обернувся, щоб зачинити двері, він вимовив "Милосердя!" та спустив дух.

Згодом лікар діагностував зупинку серця як безпосередню причину смерті. Серце не витримало, бо інакше він зміг би пережити і цю буремну ніч і хворобу. "Не знаю, може так воно і краще", — сказав Фостер — батько Емі. А вона взагалі нічого. Ані слова про нього. Ніколи. Вона тепер живе у котеджі і працює на міс Свеффер. Сина зве Джонні — себто, маленький Джон.

Неможливо сказати, чи пробуджує у ній якісь спогади це ім'я. Чи думає вона коли-небудь про минуле? Великі чорні очі та сполоханий вигляд її сина нагадують пташку, пійману в сильце. І дивлячись на нього, Кеннеді здається, що він знову бачить хлопчикowego батька, таємничим чином викинутого сюди морем, аби загинути від гіршої напасти відчаю та самоти.

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу